

Det svenska korståget

reportaget som skakade den katolska kyrkan

 uppdrag
granskning

 svt

Reporter
Redaktör
Foto
Redigering

Ali Fegan
Lars-Göran Svensson
Magnus Tingman, Åke Wehrling
Johan Källström

Arbetsbeskrivning

När vi våren 2008 fick tipset om att ett katolskt brödraskap kallat SSPX etablerat sig i Sverige gällde uppgifterna deras starka kopplingar till högerextrema organisationer. Men tipsaren hade inga som helst bevis för detta. Det var till största delen rykten och obekräftade uppgifter. Så researcharbetet innebar att hitta konkreta kopplingar och bevisa dem.

Vi fokuserade på tre områden:

- Medlemmar och kontaktpersoner. Hur stor var organisationen? I världen, i Sverige?
- Skrifter och uttalanden i andra länder. Vilka åsikter hade dom? Vad var tidigare känt om gruppen?
- Det fanns ett envist rykte om en av deras 4 biskopar Richard Williamson var förintelse-förnekare. Kunde det verkligen stämma?

I Sverige fanns bara tre skrivna artiklar om SSPX innan vårt reportage. Men ingen av dessa var till någon hjälp i vår research. Inte heller bland religionsforskare och andra experter fanns någon detaljerad kunskap om brödraskapet. I synnerhet inte om verksamheten i Sverige.

Genom en källa fick vi fram ett 60-tal medlemsnamn på en deltagarlista för SSPX i Sverige. Vi fokuserade på ledargestalterna och fick snart fram medlemskap och aktivism inom skilda högerextrema organisationer som Nysvenska rörelsen, Info-14 och framförallt Nationaldemokraterna.

Under arbetet med att kartlägga SSPX i Sverige visade det sig också att inte mindre än tre svenskar gick på brödraskapets prästseminarier. Två i Tyskland och en i Schweiz. Den mest intressanta var en före detta kyrkoherde från Oskarshamn, Sten Sandmark. Han hade ett par år tidigare lämnat Svenska kyrkan i protest mot liberaliseringen. Han var motståndare till bl.a. kvinnliga präster och könsneutrala äktenskap. Vi fick reda på att han under hösten 2008 skulle diakonvigas på ett prästseminarium i Södra Tyskland.

Genom att besöka några av deras mässor i Sverige, prata med anhängare och beställa material via nätet fick vi bl.a. tag i skrifter med antisemitiskt och islamofobt innehåll. I ett franskt TV-arkiv hittade jag också ett uttalande av grundaren till SSPX, Marcel Lefebvre från 1991. Ett mycket hetskt uttalande om islam och muslimer i Europa. Dessutom fanns en rad artiklar i utländska tidningar bl.a. i det franska högerextrema partiet Front National's egen tidning där Lefebvre på 80-talet uppmanat alla sanna katoliker att rösta på Le Pen.

På internet hittade vi snart också ryktet om att biskop Richard Williamson vid en mässa ska ha sagt: "There was not one jew killed in gaschambers. It is all lies, lies, lies." Det var förstås en viktig uppgift i arbetet att leda i bevis vilken typ av organisation det var som etablerat sig i Sverige och numera höll mässor i Svenska kyrkans lokaler. Men var det sant? Har SSPX en biskop som är förintelseförnekare? Första gången vi såg detta rykte var på en amerikansk blogg med en avhoppare, tidigare kassör i SSPX Chicago. Men det fanns inga källhänvisningar eller ledtrådar om var man kunde leta vidare. Inga datum eller platser.

Vi förstod genom SSPX egna hemsidor att Williamson var stationerad i Argentina och tänkte att om vi kunde bevisa detta så kunde man alltid ringa honom. I den amerikanska databasen Highbeam hittade vi efter ett tag en artikel om händelsen. Det var i The Toronto Star från den 16 april 1989. Det stod att biskopen under en mäsas vid SSPX center i den lilla staden Sherbrooke ska ha förnekat förintelsen och att en av mäsasdeltagarna hade polisanmält biskopen. Jag mejlade artikelförfattaren Michael McAteer, en numera pensionerad lokalreporter, som knappt mindes händelsen och hänvisade till Google. Han kunde inte minnas att han sett någon polisanmälan och han mindes inte vem det var som polisanmält. I samma artikel fanns ett uttalande av den dåvarande ärkebiskopen för Katolska kyrkan i Kanada, James Hayes. Vi ringde honom men han mindes inte heller något om denna händelse för 20 år sedan. Inte heller polisen i Sherbrooke hittade något i sina arkiv om en eventuell polisanmälan. Slutligen kontaktade vi den judiska organisationen Bnai Brath. De är Kanadas främsta organisation på att kartlägga antisemitism. En ung kvinna, Karen Lazar, hjälpte till med att leta i arkiven. Utan resultat. Det verkade inte som det gick att leda i bevis att biskopen verkligen var förintelseförnekare.

Dessutom, vårt fokus var ju främst den svenska kopplingen, den f.d. kyrkoherden, Sten Sandmark som skulle diakonvigas i Tyskland. På plats utanför prästseminariet en kylig oktobermorgon sammanfördes våra parallella historier om Sandmark och Williamson på ett märkligt sätt. Vi stod och packade ur kameraväskorna när vi av en tillfällighet fick syn på ett anslag utanför kyrkan. Det visade sig att det var biskopen Richard Williamson som skulle förrätta diakonvigningen vi var på väg för att filma. Tidigare hade det på deras hemsidor stått att det var en annan av de fyra SSPX-biskoparna Alfonso de Gallareta från Spanien som skulle vara på plats. Tydligt hade dom i sista stund ändrat till Richard Williamson. Vi var helt enkelt tvungna att få ner honom i en stol, vi måste få en intervju. För vi visste exakt vilken fråga som skulle ställas. "Bishop Williamson - are these your words? "There was not one jew killed in gaschambers. It is all lies, lies, lies..."

Svaret kom från Williamson efter en viss tvekan. Han bekräftade citatet och vidhöll utan att tvekan sin uppfattning om förintelsen.

Dagarna efter vår publicering onsdagen den 21 januari spreds sakta uppgifterna om biskopens förintelseförnekande över världen. Men det är fyra dagar senare, på lördagen, som allt exploderar.

Under hela arbetet med reportaget och fram till sändning var SSPX bannlysta. Men så plötsligt bestämmer sig Påven för att häva den 20 år gamla bannlysningen av biskop Williamson och SSPX - trots att hans förintelseförnekande nu blivit bevisat och känt. En storm av kritik från politiker, media, katolska och judiska företrädare världen över sköljde över Påven och Vatikanen i det som kommit att kallas Williamson-affären. Händelsen blev toppnyhet i alla världens medier och intervjun sändes i alla dom största TV-nyheterna. Kritiken kulminerade när Angela Merkel krävde en förklaring direkt av Påven, som för att gjuta olja på vågorna tog emot en delegation judiska företrädare. Biskop Williamson själv fick lämna Argentina efter att regeringen dragit tillbaka hans uppehållstillstånd. Nu väntar en rättegång i april 2010 eftersom det är straffbart att offentligt förneka förintelsen i Tyskland, där ju intervjun genomfördes. Williamson-affären har av Påvens egna - kardinalerna - beskrivits som den allvarligaste krisen mellan judar och katoliker i modern tid. När vi började arbetet med SSPX fanns det ett par tusen sidor på nätet om SSPX och ännu färre om biskop Williamson. Idag finns det flera miljoner.

I över 30 år var Sten Sandmark präst och kyrkoherde i Svenska kyrkan. För fyra år sedan anslöt han sig till det katolska brödraskapet - SSPX

Biskopen Richard Williamson förbereder sig för mässan där Sten Sandmark vigs till diakon

Sten Sandmark kommer troligen att bli prästvigd under 2010. Han blir i så fall den andra svenska SSPX-prästen. Först ut blev Håkan Lindström som prästvigdes i juni 2009.

"I believe there where no gas chambers"
Biskop Richard Williamson intervjuades den 1 November 2008 i Zaitzkofen, Tyskland.

